

Højt fra træets grønne top -Lederskab, ledeevne og ledningstab i historisk lys

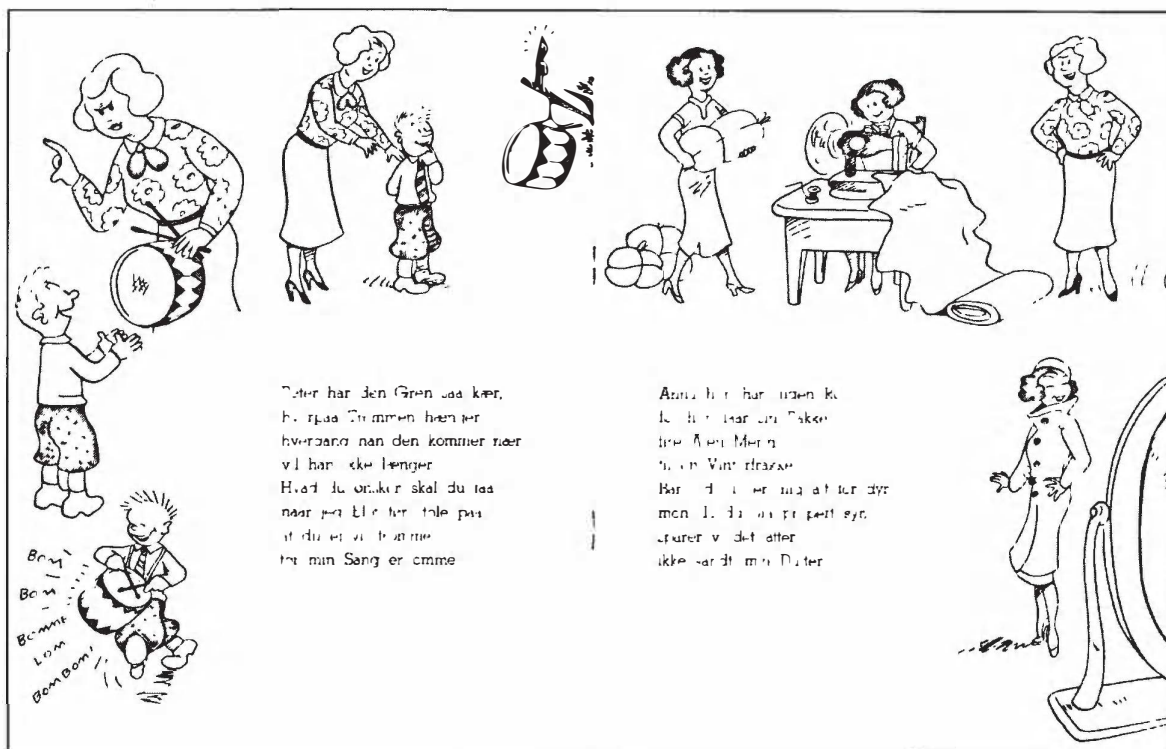
af lektor, dr.phil. Michael F. Wagner, Aalborg
Universitet

Da den nu forlængst afdøde amerikanske mineingeniør og store humanist Herbert Clark Hoover (1874-1964), som i sin omskiftelige karriere opnåede den tvivlsomme fornøjelse at blive USA's 31. præsident (1929-33), i begyndelsen af efterkrigsårene udgav sine memoarer i to bind, brugte han lidt af pladsen til at filosofere over de etiske fordringer forskellige professionelle kulturer var underlagt. Det var især ingeniørens profession Hoover havde for øje med sine betragtninger over den professionelle moral, da han frimodigt erklærede at ingeniøren for at være ledende i sin gerning måtte være udstyret med en ufejlbarlighed hvilende på en langt højere moral end den andre professioner kunne klare sig igennem tilværelsen med. For juristen galdt det således, at han kunne snakke sig ud af sine fejltagelser. Mens lægen kunne begrave sine fejltagelser. Og arkitekten kunne dække sine fejl til med beplantninger af grønne vækster. Ingeniøren kunne derimod slet ikke tillade sig at begå blot den mindste fejl uden at skulle bære skylden og stille skammen til offentligt skue. Hvis ingeniøren var umoralsk og handlede forkert ville alting brase sammen og ligge der for verdens asyn. Derfor krævede det en udfoldet ansvarlighed baseret på den højeste grad af moral at være professionel ingeniør og ansvarlig for ledelsen af teknologiens

mange samfundsnyttige projekter.

I dag er ledelse ikke bare en sand videnskab, men det at stå i spidsen for et større personale og tage de strategiske beslutninger på hele virksomhedens vegne er blevet forvandlet til endnu en profession på linie med de andre. Det virker måske lidt nyt og ubekendt, men ved at tage fænomenet nærmere i historisk øjesyn virker det bade gammelt og velkendt, som historien om den danske polytekniker, berømte lejlighedsdigter og første direktør for det danske telegrafvæsen, Peter Faber (1810-77), ganske fornemt kan bruges til at illustrere. Han var en mand af mange talenter, som forstod at leve livet fuldt ud, også som højt betroet embedsmand i den nye etat var han kendt for at give anledning til megen moro. Fra studietiden havde han knyttet venskabsband til en lang række af de mænd, der kom til at udgøre 'det unge Danmark' altså den kreds af nationalliberale politikere, som skulle løfte den demokratiske politiske arv efter enevældens ophør. Da han kun havde brugt 13 år på at gennemføre det polytekniske studium, som ellers var normeret til to år, får man straks på fornemmelsen at hans kræfter havde fået frit løb i andre og måske mere kreative retninger og at hans bekendtskabskreds fra studietiden så sandelig måtte være stor.

Mangen en punchbølge har Peter Faber beriget med sit nærvær og hans store vid fik mangt et aflob i de talrige poetiske bidrag han vdede til diverse revyer og syngespil. Sig selv skandede han heller ikke, som han engang sang om sig selv: "Ja, her er just en herlig Plads For mig og min Araber; Min Hest den hedder 'nok et Glas' Og jeg - jeg hedder Faber". Yderst velkendte er de to

Peter har den grønne top,
 og spaa Træmmen hien her
 hvorefter han den kommer nær
 vil han ikke længere
 Hvad du onsker skal du se
 naar jeg bli'er her tale pas
 at du er vilde træme
 for min Sang er omme

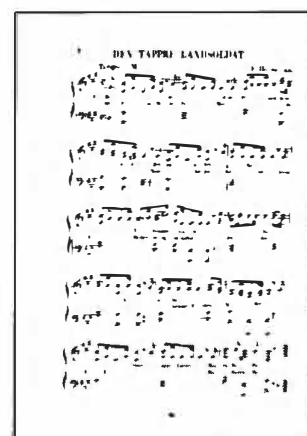
Azusa har hun ingen kl
 le. Hun har sin fæker
 tre Ånd Men
 i sin Vind træskan
 Bar d i er ind at her dvt
 men l. Is du på pæst eye
 erarer v det after
 ikke har dt min Dater

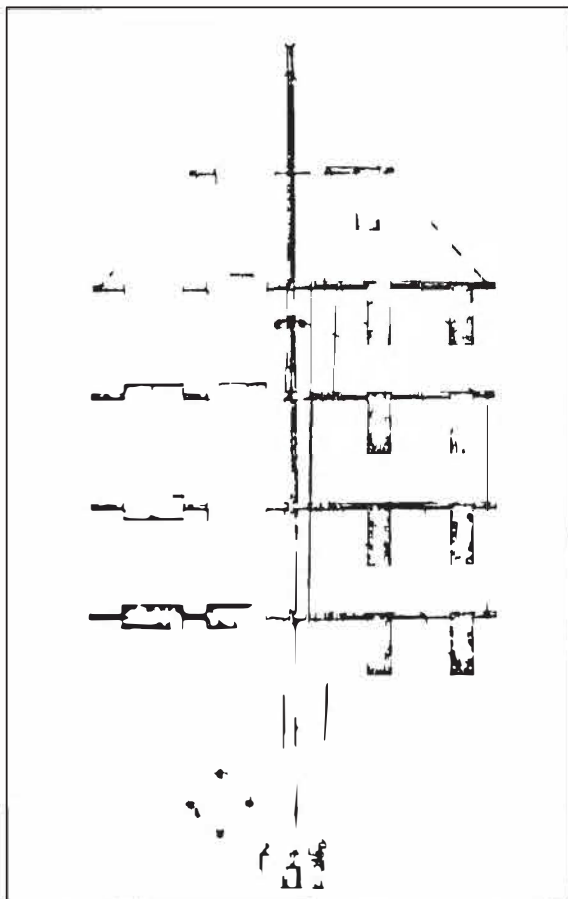
Peter Faber skrev i 1848 Højt fra træets grønne top. Ingvars illustration er til en udgave fra 1938 (Det Kongelige Bibliotek).

julesange 'Julestemning' (Sikken voldsom Trængsel og Allarm) og 'Juletræet' (Højt fra Træets grønne Top), som stadig nyder stor udbredelse i højtiden nu om stunder. Mest berømt er han dog for slagsangen 'Den tapre landsoldat' (Dengang jeg drog afsted) et skumfodt levn af Ånden fra 48, som blev til på gaden og fluks indbragte ham og komponisten et Ridderkors fra Kongen og tillige megen popularitet blandt de frivillige danske deltagere i den 1. Slesvigske Krig. Musikforlægger og komponist Johan Ole Emil Hornemann havde sat melodi til og bestilte simpelthen en fængende tekst hos Faber. Beretninger som nok er senere i tid og rum fortæller levende om Faber, som drøede Strøget op og ned for at få styr på sine rim og vers, når han havde endnu en stofe klar, røg han bardus ind i Hornemanns & Erslevs Musikhandel på Amagertorv for

straks at fæstne den til papiret. Da kamp- sangen var klar, afprøvede Faber den på sit eget tyende og på folkene i broderens snedkerværksted, inden Hornemann lod den optrykke i 18.000 - 20.000 eksem- plarer til gratis uddeling i armeen til mand- skabets udelte begejstring. Et træfsikkert hit var blevet skabt i slipstrømmen fra den fredsommelige borgerlige revolution som

I 1848 skrev Peter Faber også Dengang jeg drog afsted, som Emil Hornemann satte musik til. Den blev umådelig populær under 1. Slesvigske Krig 1848-50 (Det Kongelige Bibliotek).

Den første telegraf var 1800 oplyst
 af den tyske Ingeniør Professor
 Carl Friedrich Gauss og Wilhelm
 Eduard Weber i Göttingen. Den
 første telegraf var oplyst af
 den tyske Ingeniør Professor
 Carl Friedrich Gauss og Wilhelm
 Eduard Weber i Göttingen.
 Strømlinjen 1854-1904-1944

endte i en lang og blodig borgerkrig, den blev endda genbrugt i 1864 dog uden at føre til nogen større succes på slagmarken.

Borgerkrigen skulle også vise sig at få afgørende indflydelse på Peter Labers fremtidige professionelle løbebane, da han som "særlig egnede for denne Virksomhed" blev udnævnt til den første direktør for den electro-magnetiske Telegraph, der noget forsinket og fortsat med en hel del afbrydelser endelig kom i aktiv tjeneste fra den 2. februar 1854.

Når denne 'civiletaternes Benjamin' fik en noget tvivlsom start og faktisk kun begyndte at fungere regelmæssigt efter 1856, så beror det på et teknisk fejlskud af meget store dimensioner, som udover den store forsinkelse også betød et stort økonomisk tab for den unge nation som måtte bøde for den fejlinvestering i ledningsnettet Rigsdagen havde vedtaget med anlægsloven fem år tidligere. Hvor meget lod og del Faber selv havde i denne fatale beslutning er meget uklart, hans eventuelle rolle i projekteringen af telegrafsystemet fremstår ualmindeligt taget i hans biografi og hele sagen lugter fald af spin, men hans eftermæle er uplettet. Hvad der kan fastslås med sikkerhed er at finansminister Spønneck med sit lovforslag til Rigsdagen foretrak en underjordisk linieføring fremfor en overjordisk løsning. Godt nok var denne løsning langt mere kostbar, men også langt mere sikker end at hængte kobbertråden op på stolper som rædnede og hele tiden skulle udskiftes, lod det ved motiveringen. Ved at grave telegrafkablet tre fod ned i jorden lå det vel beskyttet mod sævel fjendtlig sabotage som ildesindet eller uagtsom publikums adfærd, det var i hvert fald instillingen i den betænkning, som ingeniørkapitajn Wilhelm Lehmann - en bror til Orla - havde forfattet efter omfattende inspektionsrejser i udlandet, for at gøre sig bekendt med dette nymodens kommunikationssystem, som Samuel Morse havde udviklet og færdigt til at fungere pålideligt kun et par år tidligere. På sin rejse havde Lehmann også været i Preussen og inspiceret det underjordiske ledningsnet, som netop var blevet opgivet efter tre års forlænges forsøg på at få det til at virke, men det lod ikke til at påvirke ingeniørkapitajnen, som udmærkede sine nære politiske forbindelser

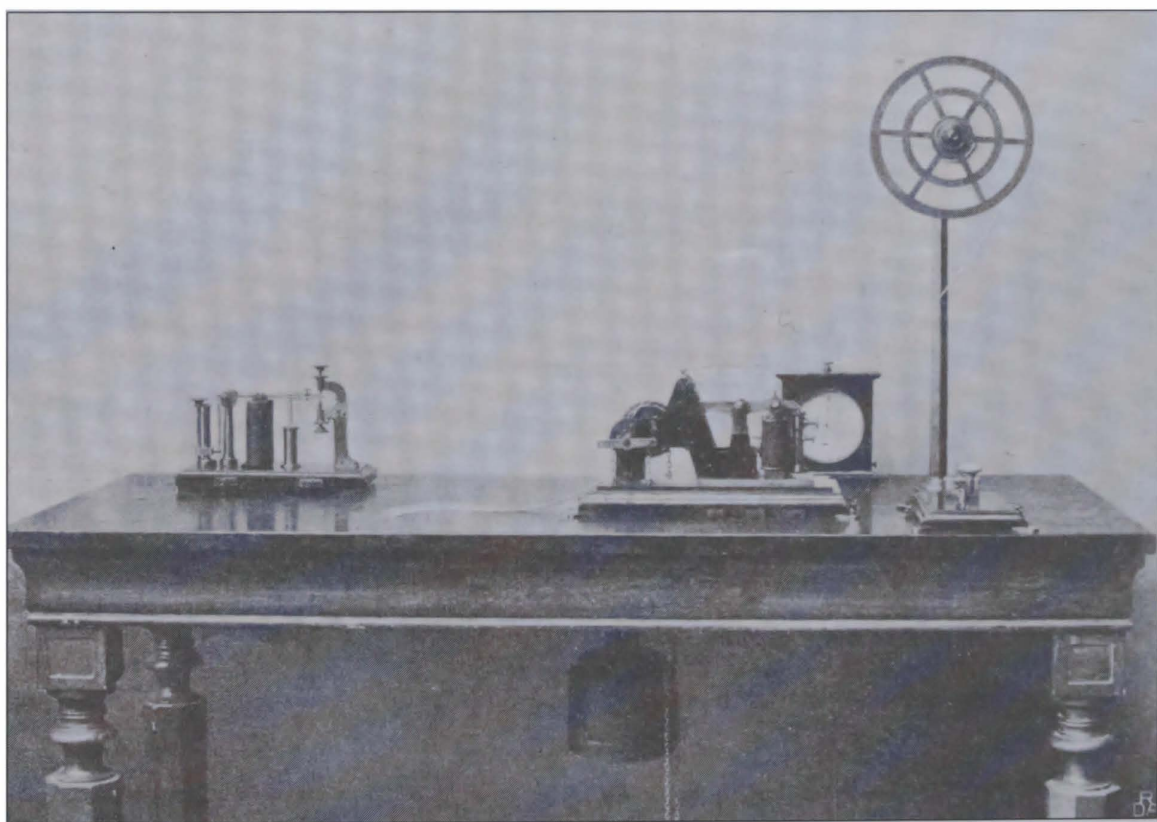

Den optiske telegraf ved Nyborg ca. 1800 (C. Reiffenstein-Hansen: Traaden fra den røde Gaard, 1919).

Telegrafbord fra Oresundslinien 1854. Da linien abnede for offentlig benyttelse i februar 1854, bestod den af ni stationer med 11 apparater og et personale på 35 personer (Statstelegrafer 1854-1904, 1904).

til hensynsløst at fremme sin egen sag.

Den electro-magnetiske Telegraph skulle erstatte det eksisterende kommunikationssystem, som var en optisk 'klap-telegraf' der bade var meget langsom og desuden kun kunne operere i klart vejr. Den havde været i drift siden 1800, men blev nu regnet for nedslidt og umoderne. Man stod altså med et erkendt behov, mens erfaringerne og fortroligheden med den nye teknologi var yderst begrænsede. Man havde allerede på denne korte tid høstet mange erfaringer med det nye kommunikationssystem bade i Storbritannien og Amerika, hvor man havde etableret et udbredt ledningsnet, men det var for langt den overvejende del baseret på overjordiske ledninger. Her stod man altså tilsyneladende overfor valget af et helt nyt og uprøvet system. Rigsdagens medlemmer afviste da også at indgå i en yderligere udvalgsbehandling af sagen på grund af

uvidenhed – man valgte i stedet at tro på den lokale ekspertise og tilsluttede sig den tekniske indstilling fra Lehmann. Til grund for indstillingen lå altså først og fremmest militære interesser og sikkerhedsmæssige hensyn.

Når ingeniørkaptajn Lehmann kunne være så optimistisk i sin anbefaling, berodde det på fremkomsten af et nyudviklet jordkabel, som var etkoret, isoleret med to lag guttaperca og armeret med et hylster af bly; når man blot gravede kablet tre fod ned i jorden, var det sikret effektivt mod angreb fra gnavere eller tæring af vind og vejr. Finansministeren afsluttede sin motivering med følgende svada: “Anlægsomkostningerne ved Ledning under Jorden ere vel, især naar der anvendes Bly om Gutta Percha, betydeligt kostbarere end ved Ledning over Jorden, men den større Varighed og Sikkerhed i Brugen have formæentlig enhver Betænkelighed i saa Hensende”. Af dette argument lod Rigsdagen sig overbevise og vedtog altså langt den dyrreste, men antageligvis også langt den bedste underjordiske løsning på linieføringen.

Dermed blev Oresundslinien en realitet med en linieføring fra Helsingør til Altona over Lån til Fredericia og videre sydpå. Ingeniørkaptajn Lehmann blev sat i spidsen for projektet og gik straks efter kablet var ankommet fra fabrikanten i England i gang med at grave det op til tre fod ned i vejsiden på strækningen Helsingør-København. Da denne del af opgaven var løst, gik han hastigt videre fra København til Korsør over Lån til Fredericia og videre sydpå gennem hertugdømmerne, hele anlegget var gennemført i løbet af to år. Af problemer stodte projektet i første omgang kun på få. De genstridige embedsmænd i hertugdømmerne, som blev anset for tysk

Et stort antal af de gamle
 telegrapher, som blev brugt
 i Danmark, blev brugt i
 R. H. Truder, truder, røle, Carl,
 1877

sindende, bliver flere steder anslaget for at modarbejde forehavendet. Men egentlige genvordigheder gav vel egentlig kun linieføringen omkring Odense, hvor den kom i karambolage med den fættende

kommunale gravearbejder i forbindelse med etableringen af ledningsnet til den nye gas- og vandforsyning. Til gengæld gik nedlæggelsen af søkablet i bælteerne helt gnidningsfrit og det kom til at fungere efter hensigten. Her kunne man bygge på de gode erfaringer, der var opnået med søkablet i Den engelske Kanal, som i flere år havde fungeret som stabilt bindeled i telekommunikationen mellem England og Frankrig. Kun når uheldet var ude, hvis fartøjer ankrede op ved kablet og derefter fiskede det op, kunne der ske nedbrud på linien, som så skulle splejSES nede på havbunden af dykkere. Indtil vind og vejr tillod at denne reparation kunne ske, måtte man fortsat lide på den optiske telegraf i kommunikationen over bælteerne.

Til gengæld skabte landanlægget hastigt voksende og stadig mere uoverskuelige problemer med utallige nedbrud på linien og efterfølgende ledningstab. Det valgte isoleringsmateriale levede slet ikke op til forventningerne og ved ethvert tab af ledeevnen i nettet, måtte det underjordiske kabel graves op for det kunne repareres og graves ned igen. Det anvendte loddevand som blev brugt ved splejsningen ødelagde den isolerende guttaperca, ligesom den megen op- og nedgravning påførte kablet et utal af nye skader, som hurtigt udviklede nye brud på linien. For at undgå en opgravning af hele linien ved ethvert ledningstab, havde man været så forudseende at indføre et system med nedsatte prøvekasser i støbejern for hver kvarte mil, her blev kablet ført ind og lå blottet for isoleringen. På den måde kunne man male sig frem til hver enkelt brud på linien og reparere det uden at skulle grave mere end højst en kvart mil af linien op og ned igen hvergang.

Meget praktisk foranstaltning

Advarsel.

Den, som forfæltlig beskadiger den elektriske Telegraph, f. Ex. sønderknaer de paa Telegraphstængerne anbragte Forcellaindstykker, vil ifølge Lovgivningen blive straffet med simpelt Fængsel indtil 3 Maanedre eller Fængsel paa Vand og Brød indtil 6 Uger 5 Dage, eller under formildende Omstændigheder med Bøder fra 50 Rd. til 500 Rd.

Telegraphvæsenet udlover en Belønning af 20 Rd. til den, der kan give saadanne Oplysninger om Gjerningsmanden til de her omhandlede Bestyrelser, som kunne lede til hans Opdagelse og Afstraffelse.

København, i August 1863

Faber,
Telegraphvæsenet

Advarsel, fra 1863, mod at beskadige telegraphen (Poul Thestrup: Vogn og tog - prik og streg, P&Ts historie 1850-1927, 1992).

skulle man mene, når man nu ellers havde valgt en så upraktisk løsning fra starten, men publikum kunne af uransagelige årsager ikke lade disse maleboksse være i fred. Prøvekasserne blev offer for så omfattende et hærværk, at ingeniørkaptajn Lehmann måtte foranledige Rigsdagen til at vedtage en ny straffelov "angående Straffen for at beskadige de elektriske Telegraphindretninger" med op til tre måneders strengt fængsel som straf for bevidst at forøve hærværk mod disse. Det forbedrede dog ikke situationen synderligt og efter to års forgæves anstrengelser for at få det underjordiske system til at virke, kunne Peter Faber i en indberetning til ministeriet konstatere at linien mellem København og Korsør kun virkede 'meget slet', mens linien fra København til Helsingør overhovedet ikke var egnet til nogen form for drift længere. Samtidig med at linien næde frem til Altona og dermed var blevet gennemført, opgav myndighederne fuldstændig den underjordiske linieføring og påbegyndte i stedet etableringen af et overjordisk system, som var fuldt operationelt to år senere.

Allustreret Tidende

Nr. 919.

Udgivet hver Søndag.

Kjøbenhavn den 6te Maj 1877.

Kjøb. Pjældgaard.

18de Bind.

Indhold.

Peter Faber, af A. Svane (med Portræt). — Berne til Bern (Ch. v. d. A. v. d. A.). — Via Milano (med 2 Billeder). — Evilla (G. v. d. A.). — Det kongelige Theater (A. v. d. A.). — Danske Admirationer. I. H. v. d. A. (med 2 Billeder). — Mors. — Hal. af T. v. d. A. (med 2 Billeder). — Overværelser i Teatret (K. v. d. A.). — Et Køn (med 2 Billeder). — Meddelinger af Skades Indhold. — Riksskyldforret.

Peter Faber.

Man saa ham ofte færdes paa Københavns Gader, den kraftige bredekuldrede Skikkelse, med Hatten lidt paa Snar, en Cigar, der idelig skittede Plads, i Munden, Hænderne i Lommen og i et lidt iløst, eiendommeligt hoppende Trit. Standsede man ham, kunde man i Regelen være vis paa at træffe ham med en Stump af en Vise eller et gemtyligt Ord paa Læberne, og man standsede ham gjerne, thi Peter Faber var afholdt af alle sine mange Venner. Men ogsaa for det store Publicum var Peter Faber en populair Person; naar han gik forbi, blev hans Navn nævnet enten i Forbindelse med »den tappe Landsoldat« eller hans Embedsstilling som Telegrafdirecteur. Det var navnlig »den tappe Landsoldat«, der havde gjort ham kjendt af Alle, og det var den samme sundt og livsglade Natur, der kom til Ord gennem hele hans øvrige Visedigtning og derved vandt ham den store Vennekreds. Men idet vi i denne Skizze, selvfølgelig kun i løse Omrids, skulle forsøge at paaspege de Egenskaber, der karakteriserede Faber som Menneske og Digter, skal det tillige fremhæves, at han bragte disse Egenskaber med i sin Embedsstilling, og at han i denne af det store Publicum kun lidt kjendte, men meget betydelige Virksomhed har staact i Spidsen for det danske Telegrafvæsens Udvikling fra dets første Dage til Nutiden.

Som Navnet antyder, var Peter Christian Frederik Faber af Smødestøbt, han var født den 7de October 1810 i Kjøbenhavn, hvor hans Fader Rasmus Hjort Faber havde sit Værksted paa Graabroedretors. De Egenskaber, der karakteriserede den danske Haandværkerstand: Ligeftremhed og Dygtig-

hed, forenede med et vist lunefaldt Blik paa Livet og Menneskene, ere en Arv. Faber sikkert skylder denne sin Oprindelse, og at Slægten ikke svigtede sin Stands Traditioner, vise de Linier, Faber selv satte under et Billede af den gamle Fader, der blev hevet 84 Aar.

»I Smødestøbt, som omkring Billede stager!
Den Olding, I ser med de snevide Haar.
Det er Eders Stamsfarer med Ære.
Han var saa arbejdsm, saa mild og saa from.
Og det har I mindet; thi Mindet derom
Skal Sjæltens Velgjørelse være.»

Faber glæmte det heller ikke selv; han blev aldrig

en fornem Mand, hvis høje Embedsstilling eller mange Ordener dækkede over Haandværkeraturen i ham. — Ogsaa Sangens Gave synes han at have taget i Arv efter Slægten; der fortælles, at Faderen, som i sin Tid var Smed paa Landet, kunde mange lystige Viser og derfor ofte blev hentet op paa »Gaarden« til »Herskabet«, hvor han maatte foredrage disse og selvfølgelig vendte hjem med en Douconer derfra. For disse Penge købte han Bistader og drev sin Biavl saa vel, at han tilsidt havde sparet sig saa mange Penge sammen, at han kunde bytte til Kjøbenhavn hvor han senere endog købte sig en Eiendom der.

Thi Fabers naturlige Anlæg sluttede sig Undervisning og Kundskaber. Han kom i det von Westenske Institut, tog Artium derfra i 1827 og synes saa derefter, vistnok tidtids i Forbindelse med Kammeraterne fra Skolen, at have hengivet sig i fuldt Maal til det glade Studenterliv; det varde i det Mindste tre Aar, før han tog »anden Examen«, og ti Aar efter tager han først Examen ved den polytekniske Læroanstalt i anvendt Naturvidenskab, for hvilket Studium han i Mellemtiden havde bestemt sig. Men hvilken indholdsrig Tid indelatte ikke disse Mærkepunkter! Imellem dem udfolder der sig et glad bevæget Ungdomslev, som Faber nød i Forening med sine Kammerater; det er et rigt Stykke Personallistorie, af saa meget større Betydning, som ikke faa af Vennerne fra den Gang senere blev »Mænd i Staten«, hvis Ungdomshistorie saaledes har Betydning for deres senere Udvikling, og ikke mindst fordi dette »unge Danmark« var blandt dem, der senere skulde være med at grundlægge vort nye literaire og politiske Liv. Pladsen tillader os ikke her at fordybe os i alle disse Minder — vi kunne i saa Henseende henvisse til et Par Aarkier om Peter Faber og hans Ungdomsvenner i »Nær og Fjern« Nr. 207 og 208, hvor en stor Del Materiale er samlet — og vi nævner derfor med at notere, at da Faber i Maj 1841 blev »Borehænder« eller Alumnus paa Borchs Collegium, blev han og hans Venner for »Borchs«, hvad Ploug og Hostrup vare for Regensen, »Borchs Lyre«, et Par Ark af en Visebog, trykt som Manuscript for Venner, viser os, hvad der be-

Statsraad, Telegrafdirecteur P. Faber. R. af D. 79.

Nekrolog over Peter Faber (Allustreret Tidende, 6. maj 1877).

Ingeniørkorpset afstod nok sa klædeligt helt fra at deltage i arbejdet med den ny linieføring. Ledelsen af projektet blev overdraget til Peter Faber og selve arbejdet blev udført af civile entreprenører. Det var bare høj cigar- og linieføring baseret pa den aller højste grad af moral og det virkede skam. Sa var det slut med alt det lehmannske bras, nu skulle skandalen ikke mere graves ned - hele affæren dækkede immervæk over en eklatant politisk bommert som kostede statskassen rigtig dyrt, men arrieregarden forstod at holde stand og hele gildet blev betalt med overskuddet fra Øresunds-tolden.

Peter Faber fik selv et upaklageligt eftermæle bade som digter og som telegrafdirektor. Den preussiske telegrafdirektor skamroste hans ledelse af det velfungerende danske telegrafsystem efter at de dele der la i hertugdømmerne var blevet annekteret af Preussen i 1865. Hele to artikler matte der til i *Dansk biografisk Lexikon* for dækkende at beskrive

hans omfattende virksomhed til gavn og glæde for hele den danske nation. Han beskrives som en til tider brysk men ogsa forstående og loyal chef, der altid bakkede op om sit personale og gav en hand med ved telegrafbordet nar det kneb med ekspeditionen af telegrammer. Han var tilsyneladende med overalt og var kendt for sine utallige tilsyns- og inspektionsrejser rundt i landet. Det blev ogsa hans skæbne til slut, da han blev fældet af sin uformelle dresscode: "Vor Habit er mere nem - den er saadan ligefrem"; som han sa spogende havde digtet engang. Pa en inspektionsrejse til Aalborg i begyndelsen af april 1877 kom han afsted i sommerfrakken og vendte hjem til hovedstaden med en dobbeltsidig lungebetændelse som selv ikke han kunne digte sig fra. Moralen af det hele er vel den, at man bør være godt klædt pa, nar man sadan tager til Aalborg for at inspicere sine undergivne - ogsa selvom ens habit er sadan ligefrem.

Anvendt litteratur

Anhang til *Rigsdagstidende*, No. 78-80, sp.1215-1248, 1852.

Bauer, Adolf: Peter Faber. (Nekrolog). *Illustreret Tidende*, Nr. 919. Kjøbenhavn den 6te Mai 1877.

Dansk Biografisk Leksikon, 2. Udg. Bd. 6, 1936, (Artikler af M. Gredsted og H. Topsøe-Jensen).

M. Gredsted: *Statstelegrafen 1854-1904. Dens Tilblivelse og Vækst*. Et Festskrift udgivet af

Telegrafdirektoratet, 1904.

Herbert C. Hoover: *Memoirs. Years of Adventure 1874-1920*. New York, 1952.

J. Liebe: *Departementstidende*, Sjette Aargang, 1853.

C. Reiffenstein-Hansen: *Traaden fra den røde Gaard. Minder fra 40 Aar i Telegrafvæsenet*, 1919.

Poul Thestrup: *Vogn og tog - prik og streg. PCTs Historie 1850-1927*, 1992.